

Årsredovisning av barn- och utbildningsnämndens arbete vad gäller programmen för ANDTS samt suicidprevention 2022.

Mål i av kommunfullmäktige beslutade program för ANDTS 2022 - 2023

1. Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak och spel om pengar ska minska.
2. Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska successivt minska.
3. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak eller spel om pengar ska successivt minska.
4. Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.
5. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak eller spel om pengar ska minska.

Mål i av kommunfullmäktige beslutade program för suicidprevention 2022-2025

1. Höja kunskapen om suicid samt suicidprevention hos förtroendevalda, chefer, medarbetare och invånare
2. Främja den psykiska hälsan bland barn och unga, äldre, brukare samt personal
3. Ta fram och arbeta med förbättringar av riktlinjer, rutiner och övrig dokumentation gällande suicidpreventionsarbetet
4. Skapa struktur för och säkerställa samverkan kring det suicidpreventiva arbetet internt i kommunen samt med externa aktörer
5. Arbeta aktivt för att bryta ofrivillig ensamhet hos äldre
6. Åtgärda risker för suicid i den fysiska miljön
7. Stärka och synliggöra stödet till anhöriga och andra berörda
8. Arbeta med informationsinsatser, exempelvis kampanjer för suicidprevention

Barn och utbildningsförvaltningen har i huvudsak arbetat med mål 1. 2. 3 (ingår i det systematiska kvalitetsarbetet).

Inledning

Visionen för barn och unga i Askersunds kommun är *”Askersunds kommun skall erbjuda varje barn och ungdom en förskola och skola som gör att framtiden är till för alla. En framtid fylld av möjligheter.”*

Barn och utbildningsnämnden har i uppdrag att bedriva förskola, grundskola fritidshem, grundsärskola och LSS fritids i Askersunds kommun. Uppdragen inom verksamheterna styrs av

skollagen, samt läroplaner för respektive verksamhet. För redovisning av det statliga uppdraget för nämnden finns ett årshjul beslutat, där mål och resultat, analyseras kontinuerligt i det systematiska kvalitetsarbetet samt redovisas för barn- och utbildningsnämnden i oktober. Det kommunala uppdraget som regleras i budget med verksamhetsplan genom redovisningar vid delårsbokslut och i årsbokslut. Delårsredovisning samt årsbokslut redovisas även till kommunstyrelse och kommunfullmäktige. Barn- och utbildningsnämnden är arbetsgivare för de medarbetare som är anställda inom nämndens ansvarsområde.

Nedan redovisas arbetet med de av kommunfullmäktige beslutade programmen vad gäller ANDTS (alkohol, narkotika, droger, tobak och spel) för 2022 - 2023 samt program för suicidprevention 2022 - 2025. Då dessa båda program hänger ihop utifrån riskfaktorer, friskfaktorer och det förebyggande arbetet redovisas de tillsammans på detta vis.

Barn och utbildningsnämndens uppdrag

I nämndens uppdrag att bedriva förskola och skola som styrs av skollagen (2010:800) samt läroplaner (Lpfö 18, Lgr 22, Lgrsär22) för respektive skolform ingår att arbeta med hälsofrämjande insatser. I enlighet med skollagen har förskola och skola ett kompensatoriskt uppdrag. Med det kompensatoriska uppdraget menas skolväsendets skyldighet att med olika medel säkerställa att alla elever ges goda förutsättningar att nå de nationella kunskapskraven oavsett utgångsposition, exempelvis socioekonomisk bakgrund och funktionsvariationer.

Förskolans och skolans uppdrag att arbeta främjande, förebyggande och åtgärdande ligger till grund för att minska riskerna för användning av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel, ANDTS. Samt förebyggande för psykisk ohälsa och suicidprevention.

Bakgrund

Att skydda barn och unga mot eget eller andras skadliga bruk av ANDTS är särskilt viktigt. Barn och unga som växer upp i familjer där ett problematiskt bruk av ANDT och/ eller spelproblem förekommer, har högre risk att i framtiden själva utveckla ohälsa. Barn som växer upp med en förälder med psykisk sjukdom riskerar på sikt problem med psykisk ohälsa. Barn i socialt utanförskap har sämre förutsättningar att utvecklas i takt med jämnåriga kamrater och nå sin fulla potential. De löper högre risk att drabbas av bland annat ohälsa, sociala problem, läs- och skrivsvårigheter, våld, mobbning, ungdomskriminalitet, arbetslöshet, fattigdom och diskriminering (UNICEF Sverige). Barn och ungas fysiska och psykiska hälsa och framtida välbefinnande är beroende av många faktorer, till exempel deras relation till familjen, ekonomi, utbildning och boende.

Förskolans och skolans hälsofrämjande arbete

I skollagen står det att barn – och elevhälsans arbete främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Det är barnens och elevernas utveckling mot utbildningens mål som ska stödjas. Det främjande arbetet står beskrivet i läroplanernas första och andra kapitel, som handlar om värdegrund och uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer. Där går också att läsa att undervisningen och elevhälsans verksamhet ska utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver.

Ett hälsofrämjande arbete utgår från ett salutogent perspektiv, det vill säga utgår från det friska. Det handlar om att stärka eller bibehålla barnens/ elevernas fysiska, psykiska och sociala välbefinnande

genom att skapa lärmiljöer som främjar lärande, utveckling och hälsa. (Specialpedagogiska skolmyndigheten)

Alla inom verksamheten har ett ansvar för att barn och elever ska kunna lära, må bra och utvecklas.

Hälsofrämjande och förebyggande arbete är en del av förskolan och skolans verksamhet och ingår i det systematiska kvalitetsarbetet. Systematiskt innebär att arbetet är strukturerat och långsiktigt. Förvaltningen redovisar för nämnden det systematiska arbetet för respektive skolform i oktober varje år. Mer kan läsas i redovisningen av huvudmannens systematiska arbete läsåret 2021/2022.

Utgångspunkten i arbetet är att identifiera områden som är särskilt angelägna att utveckla för att uppfylla målen. Målet är att skapa en så positiv skolsituation som möjligt för barnet eller eleven. Hälsofrämjande arbete handlar om att stärka eller bibehålla barns och elevers fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Förskolan och skolan ska uppmärksamma hälso- och livsstilsfrågor och sträva efter en social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. Barn- och elevhälsan deltar i arbetet i olika sammanhang till exempel.

Ett främjande och förebyggande arbete är att jobba med

- förskolans och skolans värdegrundsarbete
- arbetet mot kränkande behandling
- arbetet för goda och hälsofrämjande levnadsvanor
- föräldramöten för att informera och skapa goda relationer
- erfarenhetsutbyten om förskolans och skolans systematiska kvalitetsarbete.

En trygg lärmiljö handlar om att barn trivs på förskolan och elever i skolan. Det handlar också om att barn och elever har en känsla av sammanhang och ges förutsättningar att delta i den pedagogiska verksamheten och undervisningen. Ett exempel på anpassningar i lärmiljön är struktur och tydlighet, uppföljning och återkoppling. Det här arbetet är en viktig del av det systematiska kvalitetsarbetet - att dra lärdom av de erfarenheter man gör för att utveckla det hälsofrämjande arbetet.

- **Trivsel och trygghet:** att det känns tryggt och att alla blir respekterade utifrån sina individuella förutsättningar, att det är ett socialt klimat med goda relationer, att alla individer kan och vågar göra sin röst hörd, att de får visa olika sidor av sig själva och uppmuntras att pröva sig fram.
- **Delaktighet:** utgå från individens och gruppens förutsättningar, utgå från allas unika förutsättningar, till exempel att det inte är för svårt eller för lätt. Målet är att skapa en funktionell lärmiljö med variation och flexibilitet utifrån gruppens förutsättningar.
- **Meningsfullhet:** Skapa motivation utifrån det som barn och elever är intresserade av.
- **Begriplighet:** Struktur och tydlighet.

En annan del är **att arbeta för bra relationer**. Barn och elever som säger att de är ensamma löper högre risk att till exempel inte nå målen, jämfört med dem som har någon att vara med. När barn och elever känner sig utanför, inte blir respekterade eller av andra anledningar inte mår bra, kan det vara så att inte bara hälsan påverkas utan också lärandet

Få barn och elever att känna sig delaktiga i lärmiljöer som fungerar bra känner sig barn och elever bekräftade och nöjda med sig själva, vilket i sin tur gör att de presterar bättre. Att barnen och

eleverna känner att de är delaktiga och kan påverka ökar trivseln och tryggheten. Genom att främja och förebygga så kan behovet av mer akuta insatser minska.

Förebyggande arbete handlar om att stärka skyddsfaktorer och minska risken för ohälsa på organisations-, grupp- och individnivå. Arbetet utgår från kunskapen om vad som orsakar ohälsa, och vilka miljöfaktorer som kan leda till ohälsa eller svårigheter med att nå utbildningens mål. Målet är att minska riskfaktorers inflytande och samtidigt stärka skyddsfaktorer. Riskfaktorer är till exempel bristande relationer till kamrater och vuxna och utanförskap. Även i förskola och skolan finns förhållanden som gör att barn, elever och pedagoger har utmaningar i att fullfölja förskolans och skolans uppdrag. Exempel på detta är kränkningar, skadegörelse och bristande trygghet och studiero.

Åtgärdande insatser hanterar situationer som har uppstått i en organisation, i en grupp eller hos en individ. Tidig upptäckt och tidiga insatser är framgångsfaktorer i det åtgärdande arbetet. Det är viktigt att all personal tidigt uppmärksammar elever i behov av stöd i sin lärmiljö. Elevhälsan kan med fördel samarbeta med övrig personal på skolan och andra aktörer. Det kan vara till exempel socialtjänsten och barn- och ungdomsmottagningen. Elevhälsan kan ha stödjande samtal med enskilda elever under en begränsad period. De kan även behövas vid akut hantering av kriser och konflikter. Det åtgärdande arbetet kan ge viktiga erfarenheter och kan vara vägledande för det främjande och förebyggande arbetet framåt. En typ av åtgärdande arbete är extra anpassningar och särskilt stöd. Ett annat exempel är arbetet med kränkande behandling:

Riskfaktorer.

Folkhälsomyndigheten beskriver att hälsans bestämningsfaktorer beskriver olika nivåer av faktorer som påverkar folkhälsan. Den visar att folkhälsan bestäms av:

- samhällliga förutsättningar (t.ex. normer, välfärdssystem och miljö),
- livsvillkor och levnadsförhållanden (t.ex. utbildning och arbete),
- sociala sammanhang (t.ex. relationer med familj och vänner),
- levnadsvanor (t.ex. användning av ANTS) samt
- faktorer hos individen i form av ålder, kön och genetiska förutsättningar.

Risk- och skyddsfaktorer verkar på alla dessa olika nivåer. Faktorerna samverkar och bidrar tillsammans till en ökad risk för ohälsa. Samtidigt kan skyddande faktorer som till exempel trygga uppväxtvillkor, utbildning och goda familjerelationer minska risken för ohälsa.

Bland barn och unga som växer upp med olika typer av hälsomässiga, familjerelaterade, sociala eller ekonomiska svårigheter är det fler som senare i livet får problem.

Generella insatser för att skapa goda uppväxtvillkor kan bidra till att förebygga en framtida ohälsa och ANDTS-problematik.

Exempel på främjande och förebyggande arbete som genomförts under 2022.

- Under 2022 har förvaltningens förstelärare samordnats och tilldelats tre olika uppdrag.
  - Elevdemokrati med syfte att öka medvetenhet hos pedagoger kring sitt demokratiska uppdrag. En ökad upplevelse hos elever att de är delaktiga och har en möjlighet till påverkan. Ökad pedagogisk kontinuitet för den enskilde eleven genom att vi får en kommunövergripande verktygslåda,
  - pedagogiska lärmiljöer med syfte ökad medvetenhet hos pedagoger och elever om lärmiljöernas betydelse för lärandet. Ökad pedagogisk kontinuitet för den enskilde

eleven genom att vi får en kommunövergripande verktygslåda för lärmiljöer vilket även stärker likvärdigheteten och bidrar till ökad måluppfyllelse.

- pedagogisk planering som syftar till att säkerställa att alla elever möts av en hög jämn kvalitet i undervisningen på våra skolor genom god struktur och systematik. Högre måluppfyllelse genom pedagogisk planering, med ökad kvalitet och likvärdighet i undervisningen.
- Rektorerna har i samverkan med en forskare från Örebro universitet påbörjat att utveckla sina pedagogiska ledarskap ” att leda lärares lärande”, vilket är en grund för att kunna arbeta främjande och förebyggande.
- Elevhälsan omorganiserades från hösten 2022 så att kuratorerna blev en del i skolan och har rektor som chef. En förstärkning av elevhälsan gjordes med en kurator och en skolsköterska vilket främjar tillgängligheten och förutsättningarna att arbeta främjande och förebyggande.
- Skolorna har arbetat med aktiv verksamhet på rasterna med olika insatser. Att skapa samhörighet och rörelse som främjar folkhälsan är friskfaktorer för att minska riskerna ANDTS bruk och psykisk ohälsa.
- Arbete med trygghet och studiero. Varje skola gör insatser och arbete utifrån sina resultat och analyser av detta i det systematiska kvalitetsarbetet.
- Förskolor och skolorna genomför utvecklingssamtal med vårdnadshavare och barn/ elev samt föräldramöten. Detta skapar relationer och olika ämnen / utvecklingsmöjligheter som kan diskuteras och utvecklas. Utifrån ålder så tas olika frågor upp angående fysisk och psykisk hälsa samt ANDTS.
- Ett arbete vad gäller att motverka kränkningar görs på förskolor och skolor.
- Arbete för att främja närvaro. Sjöängskolan har påbörjat ett projekt med insatser och åtgärder med syfte att främja högre närvaro.
- Värdegrundsarbete. Sjöängskolan har påbörjat ett värdegrundsarbete för att stärka samsynen om goda värderingar på skolan.
- YAM (Youth Aware of Mental Health) ett program framtaget av Karolinska Institutet som en hälsofrämjande och preventiv insats med syftet att förbättra den psykiska hälsan och minska självmordshandlingar hos skolelever. för alla åk 8 genomförts under våren 2022.
- Hösten 2021 gjorde en ny organisation förskolan. Organisationen syftar till en gemensam förskoleorganisation som skapar förutsättningar för en ökad likvärdighet, ökad stabilitet men också flexibilitet att möta framtidens utmaningar.
- Rektor från både förskola och skola finns från hösten 2022 med i arbetsgrupp TABB/TSI Målet med TABB är att utveckla samordning och ansvarsfördelning mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård, med syfte att arbeta mer effektivt och i högre grad med förebyggande och tidiga insatser för att öka barn och ungas psykiska hälsa. Ett arbete som kommer påverka barn och elevers måluppfyllelse i skolan. Tidiga och samordnade insatser (TSI) handlar om att barn och unga ska få stöd i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling. För det krävs en förbättrad och utvecklad samverkan mellan skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst.
- Ansvar för barn- och utbildningsförvaltningens del i familjecentralen ligger från hösten 2022 på rektor för förskola. Syftet är att ha en nära förankring i samverkansarbetet i familjecentralens uppdrag.
- Barn- och utbildningsnämnden har beslutat om en resursfördelningsmodell för att utifrån det kompensatoriska uppdraget kunna uppfylla skollagen vad gäller tilldelning av ekonomiska medel till verksamheterna.

- Olika enkäter, så som skolenkät och ELSA-enkät genomförs för att få bättre kunskap om vilka behov eleverna har, samt följa upp genomförande och resultat av förebyggande insatser
- Det systematiska kvalitetsarbetet med analys och uppföljning av resultat/behov/prioriteringar har vidareutvecklats och fördjupats.
- Riktade insatser vad gäller ANDTS som hamnar på ämnen såsom i kemi och biologi genomförs.
- Filmvisning och föreläsning för alla elever med Maria Duva, olika teman kopplade till nätet och där ingår diskussioner kring alkohol och droger.
- Skolsköterskan pratar med alla elever i åk 7 under hälsosamtalen om alkohol och tobak.
- All personal har anmälningsplikt till socialtjänst samt vårdnadshavare vid misstanke om innehav, lagning eller bruk av ANDTS
- Samtal med elev och vårdnadshavare vid misstanke eller bruk.

Personal

- Stöd till personal som önskar rökavvänjning.
- Följa personalrutiner för:
  - -Tobaksfri arbetsplats.
  - -Vid misstanke om missbruk.

Samverkan

Idag sker samverkan företrädesvis med socialförvaltningen, kultur och fritid samt regionen. Det finns idag struktur och samarbetsytor för främjande, förebyggande och åtgärdande arbete. Gemensamma insatser i TABB/ TSI och familjecentralen genomförs. Regionen har också etablerat en väg in för unga med psykisk ohälsa.

Exempel på fortsatt arbete med ANDTS och psykisk hälsa 2023.

- Elevhälsan har fått i uppdrag att göra ett årshjul vad gäller specifika insatser för ANDTS och psykisk hälsa
- YAM fortsätter för åk 8.
- Polisen kommer till åk 8 för att bland annat prata om ANDTS
- Polisen tillsammans med Maria ungdom kommer under våren 2023 till åk 8 med föreläsning för alla vårdnadshavare
- Det främjande och förebyggande arbetet utvecklas inom elevhälsan och i hela medarbetargruppen för förskola och skola. Varje verksamhet arbetar och utvecklar det systematiska arbetet för att fånga upp vilka insatser som behöver göras på respektive enhet.
- Fortsätta att utveckla samverkan mellan kommunens förvaltningar barn- och utbildning, socialförvaltningen och kultur och fritid och Region Örebro.
- Fortsatt arbete med rektorernas utveckling som pedagogiska ledare med fokus på att leda lärares lärande.
- Försteläraryppdragen framåt skapas utifrån de behov som framkommer i SKA arbetet.